

נאמר של נייר

ליבראל לבן באפריקה השחורה והסוערת * המוסר

הבורגני והצביעות הפטריוטית * קבר החלוץ האלמוני *

מצב מדיני כלשהו * פסיכולוגיה של הומוס

תרגום

גורדימר

נדון גורדימר, סופרת ילידת דרום אפריקה, המתגוררת בקצה היבשת השחורה, נחשבת כיום לאחד הסופרים החשובים ביותר בעולם, ואף היתה מועמדת כמה פעמים לזכייה בפרס נובל לספרות. גורדימר, שהיתה אלמונית לקהל הקוראים העברי, נתודעתה באחרונה לקהל זה, באמצעות אחד מהספרים שבספריה, אורח כבוד.

המוטו הפותח של הספר לקוח מדברים שאותם אמר ארנסטו ("צ'ח") גואררה: "רבים יקראו לי הרפתקה, ואכן הרפתקה אני, אבל ממין אחר — מן המסתכנים בשביל להוכיח את אצילותיהם הנדירה שות...".

זוהי המעשה העיקרי של אורח כבוד. סיפור הרפתקה של יפה הנפש הנחלץ להוכחת אמיתות נדודות. קולונל אבלין ג'יימס בריי, בן 54, נציב מחוז בדימוס בארץ אפריקאית מטעם השלטון הקולוניאלי הבריטי, ששמר על קשר מתמיד עם מנהיגי המרידה הכושית באותה ארץ. כאשר זוכה אותה ארץ לעצמאות, מבקש ממנו מואטה, מנהיגה לעתיד של המדינה העצמאית, להציע משרותיו לשיקומה של אותה מדינה שסור עה ומפגרת.

בריי נוטש את אשתו ואת נכדתו העומדת להיוולד בקולוניאליה, ויוצא כאורח-כבוד ל"אותה מדינה אפריקאית. שם הוא מגלה את העובדה הראשונה: "אדוארד שינוה הוא אחד המעטים שישב במאסר וראשו נופץ כירי המורדים האמיתיים של הודי-מלכותה. ואיפה הוא היום? מן הסתם

* נדון גורדימר — אורח כבוד; עברית: אליהו בורטיסקי; ספריה לעם, עם עובד; 518 עמודים (כריכה רכה).

משאלות כאש, כיון נשיו הזקנות. איש לא מוכיר כלל את שמו".

הגיגות העצמאות אינן שונות מהגיגות אשר נערכו בכל אחת מעשרות מדינות אפריקה, כאשר אחד ממנהיגי המדינה שזה עתה נולדה מעיר כבוד אגב, על יחסו ללבנים: "אין לי עניין בהיטלר. יודי הלבנים הרגו באפריקה יותר בני אדם משהרג היטלר באירופה מעודו..."

עד מהרה מוזמן בריי לסעודה אצל מואטה, במה שהיה, "בית המושל" והפך ל"בית הנשיא". ובשיחה פנים אל פנים עם ה"נשיא", אומר בריי למואטה: "בדוראי תדי אנו שמענו על המפלגה לא יתקבל" ומציע למואטה למנות את "שינוה למישרה בכי רה, משהו ברמה של "נציג המדינה בי ארץ".

עד מהרה מקבל בריי מישרה של "יועץ מיוחד לענייני הינדו", במטרה לארגן את מערכת בתי-הספר המיקצועיים במדינה החדשה. בריי קונה לו מכונת פולקסוואגן משומשת, ויוצא אל האזור שבו שימש עשור שנים קודם לכן כמושל בריטי, ונתקל בעובדות החדשות: "אי-אפשר למי יוצא מרשהו לשום עבודה. להם לא איכפת. הם רוצים להתעשר. הם רוצים ללמוד להטיס מטוסים..."

בריי מתמקם בעיירת הספר, תוך שהוא מנסה לאתר את עקביו תיו של ידו בעבר והמנהיג המודח בהווה, אדוארד שינוה, עד שהוא מאתר בבית, שאותו הוא מתאר: "הם נכנסו אל הכית, למין פרקליט שבאחת מפינתיו היה קוצרענות, וכרבים של דברי הפרלמנט הבריטי היה על שולחן צדדי..."

בריי מנסה לשכנע את שינוה ליטול חלק בתהליך הבנייה של המדינה, בעוד שינוה צופה את תהליך השחיתות המהיר של המדינה החדשה, את יצירת הכוח הטר-סליטארי של מואטה, חברו לשעבר ל"מאבק, שינוה מתאר לפני בריי את כל הרעות המצפות למדינה החדשה.

עד מהרה מתחיל בריי לחשוש בהתגש-מות תחזיותיו של שינוה הריאליסט. בריי עורך נסיון נוסף של פיוס בין שני המנ-היגים הניצים, אך עד מהרה מגלה, כי "תקנות-חירום ישנות היועקו בשביל לתת

תוקף לחוק מיד, בלי ההליכים הפרלמנטי טריים הרגילים". תהליך יצירת העצמאות, תוך ניצול החוקים הכפייטיים הבריטיים הישנים, מוכרז את, "חוקי החירום" של המנדט הבריטי, שעדיין תקפים במדינת ישראל. ישנם עוד כמה מאזכרים ישראל, ליים, העשויים לעלות בדמיונו של הקורא, ולהזכיר לו את קירבתה של ישראל לעולם השלישי יותר מאשר לאירופה. באותה פגישה עם מואטה, אומר הנשיא לברי, מטבעות-לשון כמו: "כן, יש לי סיבה טובה. לא אעמוד מן הצד וארשה למחרה-רצי צרות להחריב את המדינה..."

בריי משתלב עד מהרה במערכת הר-הכנסים הפוליטיים של אותה מדינה אפרי-קאית, תוך שהוא מתמיד באיסוף הנתונים ובחיבור הדו"ח שלו עבור מערכת החינוך.

בריי בוחן גם את מצבם של ההורים באפ-ריקה, ומעיר הערות כמו: "אבל הם דגלו בשמו של גאנדי על שום היוקרה שהביא להורו ולעולם השלישי בכלל, ואילו גם לחש להם לבם — במעמדם הרופף שלהם בין האפריקאים — שהנתיבים שניהם המהממה רעות קדומות כיתיות וגועניות, אולי ירכיבו את ראשיתן של הדעות הקרוי-מות של האפריקאים עליהם עצמם..."

עדנה באה על בריי בבגרותו. זהו סיפור אהבתו ל"ריקה", אנגליה צעירה, שבעלה נמנה עם גוע ההרפתקנים האפריקאיים, שכמעט ואינו פוקד את רעייתו. סיפור אהבתם של בריי וריקה מתפתח עד מהרה לסיפור של אחריות הדדית, של קשר מעבר לנישואים כתומת של החברה, כאשר בריי מתנכר לאשתו השובה באיים הברי-טיים.

מארג היחסים האישיים של הליבראל הלכן בריי, ידירתו ושרידי אמנות בדבר היכולת להפוך את המדינה אפריקאית למופת — יוצרים ספר מרתק, החושף את החיים ביבשת החתומה לרוב בני העולם המערבי. נדון גורדימר מכירה את אותו עולם על כל גווניו, ועל מרכיביו הכלכליים, פסיכולוגיים, שבטיים ומנטא-ליים, ובעט האמן שלה, היא הופכת את כל אלה ליצירה מרתקת.

אחד משיאי הספר מתמקד בוועידת

המפלגה הראשונה שנערכת לאחר מתן העצמאות, ועידה שבה מתנהל מאבק עקשני בין המנהיג מואטה, שנלחץ אל הקיר בידי האיגודים המיקצועיים, ומורו ורבו שינוה. בפרקים אלה מתרחשת דרא-מה פוליטית, אותה מנסחת גורדימר: "שינוה ומואטה לובשים עתה זהויות עהעטפם הם עצמם זה על זה. שינוה סבור שמואטה בנד בעקרונות המהפכה והוא איובה; וזו דעתו של מואטה על שינוה..."

מואטה מנהל מאבק מקביל למאבק שדויד בן-גוריון ניהל למען ה"ממלכת-תיות", מאבק שהולך את המדינה היש-ראלית עד למפולת האנושית שבה היא נתונה כיום. כך גם הערות, כמו: "רבים מעסקני המפלגה ומנהיגיה שימנו גם במימשל, נמצא תמיד מישהו מן המחלקה הממשלתית המתאימה, שמסר — כמסורה של ציר המפלגה — את עמדת הממשלה בכל עניין."

נדון גורדימר מביאה באמצעות כליה

סופרת גורדימר היכנו שילדי האופוזיציה

הספרותיים, את ביקורתה לתהליך ריכוז הכוח והוטליטאריזם — האופייני לכל המדינות המשתחררות — כולל מדינת ישראל, שלא ניצלה מתחלואים אלה — והיא עושה זאת ביד אמונה, ובכישרון מרתק לכל הדקויות האנושיות.

הוויכוחים בין באי ועידת-המפלגה, נעזרים בניסוחים כמו: "מצטט לי את מרכס כדי להגן על הקפיטליזם השחור..." ושאר מטבעות שחוקות, המשמשות שליי-טים ומפולגות שילטון במדינות חסרות מסורת דמוקרטית, או שאלות כמו שאלתו של שינוה: "לאחר שנבנה את מדינתנו, האם נמצא את שילד האימפריאליזם משוקעים בקירות?" בריי מבלה עד מהרה לשינוה גורל — שבו זכה בסופו של דבר בריי עצמו — "אדם לא רגיל הוא האיש הזה — כהרבה אנשים לא רגילים אחרים ביבשת הזאת שנופים נמצאים בתים בתעלות כצדי הדרך..."

מהלך העניינים הטיבעי אחרי ועידה שכזאת נפתח ב"שמעני בריו כי אלברט טלה-טולה, שרי-החזין נאסר על הנהגת קשר להריח את הנשיא..." ועד מהרה מגיע השלב של "צירי-מכשפות שבה וברדי" ההופך את המדינה לאנארכיה. כשה מוצל מואטה את "החלוצים הצעירים", שהינם גירסה אפריקאית של המישרות האדומים למסע של שסיו ושריפה בארץ כולה, מסע

החוויה הישראלית קאסידי הצעיר והזונה הגדולה מבבל

לפני כמה ימים הקרינה הטלוויזיה הישראלית את סרטת המעולה של ג'וזף פורד קאסידי הצעיר המחזאי האירי המהולל ש"ין אויקיסי. הסרט היה בבחינת ליגלוג בלתי-מכוון לתרבות הישראלית, הדוחה בימים אלה, במיטת שיעבודה למוסר הבורגני, את הזונה הגדולה מבבל של הניך ליון.

הקבלה בין אירלנד השסועה ממאבקים מבית ומחוז ובין ישראל — מזהים. ניסיונו של אויקיסי להוקיע את המומים, צרות-האופקים, הצביעות, הללות והנצי-לנות של החברה האירית בראשית המאה העשרים, מוכירים את השימוש החברתי עושה חנוך ליון במחזותיו.

תחושה של בחילה עולה למראה אותה שוגה שפלה של מוסר בורגני מסמורט, אותה שחבר יחד עם הצביעות הפטריוטית נוסח "כ" מרים לזרית-עשה, כמה מבקרי תיאטרון וקהל נבער מדעת — שהכריו מילחמת-חורמה על חנוך ליון ועל הזונה הגדולה מבבל.

מחזאי ליון מוסר בורגני מסמורט

אולם בורגנים אירים, שלא היו מוכנים לראות על במת האביי תיאטר בדאבלין, זונה אירית, ומצאו בעצם נוכחותה על הבימה, פגיעה בפטריוטיות האירי — אלה משולים לאותם שמנוניים, אשר מתייראים לראות את הזונה הגדולה מבבל של חנוך